

Expedition Fiasko

Expedition Fiasko

drama efter en idé av Mikhail Kalatozov

av Christian Lanciai (2004)

Personerna:

General Umberto Nobile
Roald Amundsen
Valeria
Finn Malmgren
Kapten Zappi
Kapten Robert Scott
Taff Evans
Titus Oates
Doktor Wilson
Birdie Bowers
Ingenjör Andrée

Copyright © Christian Lanciai 2004

Expedition Fiasko

Nobile (ensam på sin balkong med ryggen mot publiken) Åren går, men ingen tid i världen kan läka mina sår. Jag missade min chans, och ett oblikt öde har gett mig en alltför lång livstid på mig att äta och äta upp det som straff – det grymmaste av alla tänkbara straff, ty jag kan aldrig komma över det, kanske inte ens med min egen död. Jag beklagar verkligen vad som hände och mer för varje dag som går, och min bittra ånger blir bara värre med åren. Det är min egen rättegång, som aldrig tar slut men bara mal på i det oändliga, likt en ständigt förvärrad kinesisk tortyr, men självplågeriet är enbart mitt eget. Jag har bara mig själv att skylla allt igenom, eller har jag det? Kan det finnas någon barmhärtig evighet som någon gång kan frikänna mig? Jag betvivlar det. Skyldig eller inte fortsätter jag dag ut och dag in natt efter natt att sona min skuld med mitt oupphörliga självplågeri, min skärseld värre än något helvete, ty jag vet inte om den någonsin skall gå över eller om den är evig. Kanske den är evig.

(kommer in) Ännu en plågsam natt har jag framför mig, utan sömn av bara mardrömmar, som endast bryts av det eviga oavvisliga rättegångssjälvplågeriet, som kräver nya diskussioner med samma gamla vittnen, nya frågor, nya tortyrmedel, nya samvetskval, nya helveten utan tal och utan ände. Vem ska vi börja med idag? Det är väl lika bra vi börjar genast. Vi kommer ju inte ifrån det ändå. Förhandlingarna återupptas ständigt på nytt. Vem vill vara först? Vem vill inleda mitt självplågeri? Amundsen? Är du där?

Amundsen (tonar fram ur mörkret) Jag är alltid här.

Nobile Lugn och kall som alltid, hänsynslöshetens kallaste inkarnation och den mest obönhörlige. Vi kom i gräl från början. Ändå lyckades vår expedition. Varför lyckades inte den andra?

Amundsen Ditt sydländska temperament rimmade illa med polarvärldens frusenhet och död, general *Nobile*.

Nobile Men det handlade ju bara om sport! Vi ville ju bara leka för berömmelsens och ärans fåfänga pris! Var det något ont i det?

Amundsen Absolut inte. Men din känslomhet skenade iväg med dig. Som alla ledare tålde du ingen kritik, inga invändningar, inga alternativa förslag och idéer och ingen konkurrens.

Nobile Ingen annan byggde något luftskepp för nordpolsbruk.

Amundsen Du kunde ha lärt dig något av *Andrée*. Han flög i luften precis som du.

Nobile *Andrée* hade otur. Han försvann och kom aldrig tillbaka. Jag var snabbare och effektivare.

Amundsen Men mera fatal. Många fler strök med för din skull än för *Andrées*.

Nobile Anklagar du mig?

Amundsen Nej, du bara anklagar dig själv. Du vet ju, att jag är död.

Nobile Jag vägrar uppge dig som död. För mig är du mera levande nu trettio år efter din död än när du levde. Jag slipper dig aldrig.

Amundsen Du torterar dig själv med mig.

Nobile Jag vet, men det kunde jag aldrig göra utan dig. Och var du själv så helt fläckfri då? Hur många dog för din skull genom *Scotts* expedition?

Amundsen Han hade sig själv att skylla. Han tog inte en enda hund med sig.

Nobile Men han var först. Han hade inmutat sydpolen innan du ens hade tänkt på att bege dig dit. Han hade förkörsrätt. Men du körde över honom, och när han äntligen kom fram och möttes av den norska flaggan blev han så knäckt att han aldrig lyckades ta sig levande tillbaka. Alla hans män dog med honom.

Amundsen De hade inga hundar. *Nansen* varnade honom. Han lyssnade bara på sig själv.

Nobile Men de dog till följd av att ha blivit besegrade av dig!

Amundsen Du försvarar dig fåvitskt med att komma med anklagelser mot dina egna självförebåelser. Det går inte, herr general. Vi är alla döda. Du kan inte resonera med oss.

Nobile Nej, jag märker det. Vi kör fast varje gång.

Amundsen Bättre lycka nästa gång. Jag drar mig tillbaka. Misshandla dig själv med nästa vittne. Jag tystnar. *(drar sig tillbaka)*

Nobile Håll dig kvar, *Amundsen*! Jag släpper dig aldrig!

Amundsen Nej, jag märker det. Jag finns alltid här till hands för din vidare självtortyr. *(sätter sig vid sidan om)*

Nobile Obönhörlig och okänslig som ett isberg! Den isbjörnen var ett hopplöst fall från början.

Amundsen Det var inte mitt fel att du aldrig ville höra på mig och aldrig tyckte om mig.

Nobile Börja inte med det nu igen. Du var bara en slädförare. Jag var en luftskeppskonstruktör.

Amundsen En havererad sådan. Jag påtalade redan för dig bristerna med 'Norge'.

Nobile Varför klarade sig då 'Norge', som du kritiserade, medan 'Italia', som var perfekt, gick under?

Amundsen Därför att du var konstruktören.

Nobile Försök inte vara kvick.

Amundsen Jag bara konstaterar fakta, som jag alltid har gjort för dina döva öron, medan du alltid lät dig känslomässigt provoceras.

Nobile (upprörd) Det är lögn!

Amundsen Där ser du. Gå och gräla med någon annan. Du skaffade ju dig så många offer.

Valeria (visar sig plötsligt) Det var jag och inte generalen som vållade din undergång.

Amundsen Nej, vackra Valeria, det var naturen. Ni var båda oskyldiga.

Valeria Men jag fick dig att flyga iväg.

Amundsen Men det var på mitt eget ansvar.

Valeria Men utan mig hade du aldrig gjort det.

Amundsen Det är riktigt. Utan dig hade jag fortsatt odla min odrägliga egoism och stannat hemma och låtit Finn Malmgren och de andra dö.

Valeria Det var hjältemodigt av er, Roald Amundsen.

Amundsen Det var det enda jag gjort som inte var hjältemodigt. Allt det andra hjältemodiga jag gjorde gjorde jag bara för min egen skull, så att jag blev spyfärdig av min egen ära. Du gav mig något annat att offra mig för, vackra Valeria.

Valeria Men jag känner mig skyldig.

Amundsen Gör inte det. Jag ensam var skyldig för min egen och mina fem följeslagares död, för jag tog initiativet.

Valeria Som svar på mina böner.

Amundsen Inga böner var någonsin förgäves.

Valeria Jo, de var förgäves, ty de dog alla ändå, och ni med dem.

Amundsen Olycksfall i arbetet. Ni älskade honom uppriktigt. Det var värt ett försök att rädda er vackra kärlek.

Valeria Jag beklagar innerligen uppriktigt att det gick som det gick.

Amundsen Det gör vi alla, Valeria. Men någon måste alltid triumfera, och åtminstone gjorde naturen det.

Valeria Hur långt kom ni? Såg ni alls någon av de skeppsbrutna?

Amundsen Jag såg dem alla. Jag såg den havererade gondolen med general Nobile och hans män ömkliga och strandade i isen. Jag såg luftskeppets vrak längre åt nordost. Jag såg de sex stackars hjältarna som följt med det upp i luften och ner i kraschen. Det var där vi stannade, för vi hoppades kunna rädda dem. Men de var alla döda. Det var bara från luften de såg levande ut. Vi lurade oss själva. Vi skulle aldrig ha landat där på isen bland de döda italienarna. Där började vårt problem, för maskinen tog skada av landningen. Vi kunde inte landa fler gånger. Vi kunde inte undsätta general Nobile och hans män, fastän vi sett dem. Vad tänkte ni, general, när ni upplevde oss bara flyga förbi?

Nobile Vi såg er aldrig. Vi bara hörde er. När vi kom ut var ni redan försvunna ur synhåll. Ert ljud dog ut mot norr. Vi hoppades ni skulle komma tillbaka. Ni kom aldrig tillbaka.

Amundsen Visste ni ens att det var jag?

Nobile Hur kunde jag veta det? Jag visste inte ens att ni var inkopplad i fallet då ännu.

Amundsen Ni ser, Valeria, allt var mitt eget fel. Jag borde ha stannat när jag såg vrakets gondol med några faktiskt levande män, men jag flög vidare. Jag borde inte ha stannat vid luftskeppsskelettet med alla de döda, men där landade vi och kom inte upp mera ordentligt. Liksom generalen och alla de andra i denna expedition gjorde vi allting bakvänt och motsatsen till vad vi borde ha gjort. Förlåt mig, general. Ni fick skulden för alla missgrepp utan att faktiskt ha gjort ett enda.

Nobile Hur kan ni säga att jag inte begick något misstag, när jag ensam var ansvarig för alla misstag som begicks?

Amundsen Ja, det påstod era överordnade, men jag vågar påstå motsatsen. Finn Malmgren borde aldrig ha lämnat er. Kapten Zappi gjorde det på eget ansvar, och ni var inte ansvarig för hans initiativ. Mitt haveri med flygplanet liksom isbrytaren 'Krassin's haveri i isen och dess spaningsplans strandande på jakten efter er var allt våra egna fel och inget som ni kunde råda över eller tillmätas något ansvar för. Ni var oskyldig, general Nobile, fastän er regering gav er hela skulden.

Nobile Det är det jag tvivlar på. Något kunde jag ha gjort bättre. Någon liten obetydlig detalj hade kunnat ske annorlunda, så att haveriet aldrig hänt.

Amundsen Men det hände, och det var inte ert fel. Det var nedisningen och inte något manöverfel.

Nobile En motor kunde inte stängas av. Den hakade upp sig.

Amundsen Den mänskliga faktorn. Man kan aldrig lita helt på människor men ännu mindre på maskiner.

Nobile Svara mig ärligt: hade haveriet kunnat undvikas?

Amundsen Naturligtvis hade det kunnat undvikas. Frågan är hur.

Nobile Just den frågan är den mest angelägna av alla.

Amundsen Och den om någon lär vi aldrig få något svar på.

Finn Malmgren (uppträder) Jag delar doktor Amundsens uppfattning fullständigt, general. Ni gjorde allt vad ni borde ha gjort och underlät inte någonting. När jag avrådde er från att gå ner på isen vid Nordpolen lät ni bli att göra det, fastän det var er resas största upppoffring. När jag följde med kapten Zappi bort från er var det i trots mot er vilja och inrådan. När ni avrådde var det jag som var olydig. Även jag hade alltså bara mig själv att skylla.

Nobile Försök inte, Finn Malmgren. Om något offer var onödigt var det ert, och om jag var ansvarig för någons död var det er.

Malmgren Ta inte på er skuld in absurdum, general Nobile. Ni gör er bara löjlig.

Nobile Men jag *är* löjlig. Hela expeditionen var löjlig. Låt mig då ta på mig ansvaret för all dess löjlighet och i synnerhet min egen.

Amundsen Tragik är aldrig löjligt, general.

Nobile Jo, den var det i mitt fall. Allt gick ju åt helvete med besked och med flygande färger. Det var en kedjereaktion av onödiga tragedier, och i spetsen som dess ledare stod jag, den löjligaste av alla, som gjorde hela fiaskot för Italiens äras skull. Aldrig har någon italienare varit löjligare.

Amundsen (till de andra) Ta honom inte på allvar. Han är besatt av sina skuldkomplex.

Malmgren Vad kan vi göra för att trösta honom?

Amundsen Fortsätta underhålla honom. Det är det enda.

Valeria Varför inte låta kapten Zappi själv försvara sitt handlings sätt? Vad har han att säga till sitt försvar?

Zappi Jag slutade tro på att vi skulle bli räddade. Hela världen struntade ju i oss. Vår radio fungerade, men ingen svarade oss. Vi sände nödsignaler oavbrutet i dagar och veckor, men världen hade glömt oss och ignorerade oss och tog för givet att vi alla var döda. Jag såg inget annat val. Jag måste tillbaka till civilisationen och visa att vi levde och att världen begått en brottslig försummelse i att ta för givet att alla var döda. Det var vi inte. Vi levde. Jag levde. Jag kunde inte hejda mig i mitt eget liv. Jag bara måste tillbaka. Och jag lyckades. Det kan ni inte ta ifrån mig.

Valeria Och Finn Malmgren, som följde med dig?

Malmgren Jag har redan sagt att det var mitt eget fel.

Zappi Vi trodde aldrig doktor Malmgren skulle duka under så tidigt. Min landsman var i mycket sämre form än han, och vi trodde båda att Finn Malmgren om någon skulle klara sig. I stället blev det han som först gav upp.

Malmgren Jag gav upp redan vid haveriet. Jag såg redan då att allt var förlorat. Helst hade jag försvunnit då genast. Jag hade oturen att överleva detta fruktansvärda katastrofhaveri, som genast från början tog sju liv av sexton. Det kunde bara bli ännu värre. Det såg jag genast. Min avsikt var att skydda och hjälpa kapten Zappi och hans vän. Det gick inte som jag tänkt mig. Det blev bara jag som gick under medan de båda klarade sig. Bättre så. Åtminstone fem överlevde allt som allt, men jag slapp höra till dem.

Valeria Menar du att hela din insats bara var som självmordskandidat?

Malmgren Varför inte?

Zappi Prat. Ingen trodde mindre att någon av oss skulle dö än Finn Malmgren. Det var ju därför han följde med oss: han ville ta hand om oss och se till att vi kom fram helskinnade.

Malmgren Ja, det var ursäkten. Men innerst inne misstänkte jag nog redan när vi havererade att så få av oss som möjligt skulle klara oss.

Zappi Men medge, doktor Malmgren, att ni nog trodde att ni själv om någon skulle höra till de lyckliga få.

Malmgren Jag är glad att jag inte kom att göra det. Att behöva överleva med så många förolyckade omkring sig hade varit betydligt svårare än att få följa med majoriteten ner i undergången. Se på general Nobile. Han överlevde – med den vanäran. Han har aldrig sovit gott mera. Därför är vi fortfarande här.

Nobile Var ni så defaitistisk, doktor Malmgren? Varför följde ni då med över huvud taget?

Malmgren Jag var inte defaitistisk. Jag var realistisk hela vägen. Er färd med Amundsen i 'Norge' gick bra trots hans kritik mot er konstruktion. Därför bedömde jag våra chanser som goda när vi startade med 'Italia', och de *var* goda. De var minst 90%. När vi havererade blev de plötsligt 50% för att sedan stadigt minska för varje dag som gick utan att vi kom någon vart på isen. Att jag såg hur chanserna krympte till 40%, till 30%, till 25, och att ni vägrade se det, gjorde inte mig till defaitist men er till blindgångare.

Nobile Jag var huvudansvarig. Jag måste hålla huvudet kallt och se allt från den ljusa sidan. Jag fick inte acceptera någon negativ synpunkt på situationen.

Malmgren Ändå dukade ni nästan under för en total depression.

Nobile Var det så konstigt? Men jag klarade mig ur den.

Malmgren Var det då så konstigt att jag och kapten Zappi och vår tredje vän valde att lämna er? Ni var ju lika handlingsförlamad som er kapten på basen som vägrade göra något utan direkt order från Rom!

Nobile Han var oduglig. Jämför mig inte med honom.

Malmgren Han åstadkom ingen katastrof, ty han var bara passiv och utan ansvar. Ni var aktiv och ansvarig och lyckades med hela katastrofen.

Nobile Jag vet. Allt var mitt fel – utom Amundsens förolyckande. Det skötte han om själv.

Valeria Nej, det var jag som var ansvarig för den biten.

Nobile Hur så?

Valeria Det var ju jag som övertalade doktor Amundsen att bege sig på sin räddningsexpedition. Utan mig hade han aldrig gjort det. Han ville inte. Han försökte vägra, men jag gav mig inte.

Nobile Den ridderlige Amundsen offrade sig och fem andra för en vacker sjuksköterska som var blödig för Finn Malmgren.

Amundsen Det var mänskligt. Hur kunde jag vägra?

Nobile Ni försökte men lyckades inte. Det var sympatiskt av er.

Amundsen Jag trodde jag skulle lyckas. Liksom Finn Malmgren bedömde jag chanserna som goda – mer än 50%.

Malmgren De var inte mer än 50%. Ni var inte heller realistisk, doktor Amundsen.

Amundsen Var någon det i hela expeditionen?

Nobile Vi var det alla, ty vi var alla vetenskapsmän. Men vi räknade inte med oförutsedda faktorer.

Amundsen Som vädret? Nedisningen? Att en motor hakade upp sig? Man måste alltid räkna med dåligt väder vid nordpolen.

Nobile Om man gjorde det skulle aldrig någon någonsin ha kommit dit eller till Sydpolen.

Amundsen Och det hade kanske varit bättre.

Malmgren Ja, det hade kanske varit bättre.

Nobile Det tycker inte vi som överlevde. Det tyckte nog inte själve Roald Amundsen så länge han överlevde.

Amundsen Men vad tyckte Robert Scott?

Nobile Det får vi väl aldrig veta.

Amundsen Tillåt mig, mina herrar. Det är på mitt ansvar. Ni har dragit fram mig i det här. Låt mig då få dra fram min förfördelade kollega Robert Scott. (*denne inträder*)

Nobile (ursäktande) Jag ville inte dra in fler lik än nödvändigt, kapten Scott.

Scott Bekymra er inte. Jag kommer hit helt av egen fri vilja.

Amundsen Det var bra att ni ville komma, kapten Scott. Jag har alltid velat be er om ursäkt.

Scott Ursäkt för vad? Ni klarade ju er.

Amundsen Just därför.

Scott Det enda oförlåtliga, doktor Amundsen, är att misslyckas. Jag misslyckades. Det sonade jag genom att omkomma på kuppen. Det ska ingen annan be om ursäkt för.

Amundsen Gentleman ända in till andra sidan graven, kapten Scott? Er gentlemannamässighet blev er ruin, ni galna engelsmän, som hellre förblev gentlemän än levde vidare med någon skam i kroppen. Men jag levde vidare med all min skam för att ni omkommit i sydpolsisen tack vare mig.

Scott Jag måste insistera, doktor Amundsen. Det var på mitt eget ansvar.

Amundsen Nej, det var på mitt ansvar som hela er expedition gick åt helvete. Om jag inte utmanat er hade ni inte bara kommit först till sydpolen, utan ni hade dessutom varit motiverad nog att överleva med den äran.

Scott Det kan ni inte bevisa. Det är bara en hypotes.

Amundsen Tack för att ni kom, kapten Scott. Nu har jag offentligen fått be er om ursäkt, fast det var för sent.

Scott Det var för tidigt. Ursäkten accepteras inte.

Amundsen Lägg av, kapten Scott.

Scott Envis ända in till andra sidan graven, doktor Amundsen? Ni ger er fortfarande inte? Jag gav upp med den äran, men ni gav aldrig upp med den äran. Det var skillnaden mellan oss.

Amundsen Det är nog bäst jag tiger.

Nobile Tack för att ni kom, kapten Scott.

Scott Är det något övrigt jag kan stå till tjänst med, nu när jag är här?

Malmgren Vi är kolleger, kapten Scott. Även jag frös hellre ihjäl där borta än återvände med ett misslyckande.

Scott Menar ni att ni gjorde det frivilligt?

Malmgren När moralen väl har lidit skeppsbrott finns inget annat kvar.

Scott Men vi kämpade, doktor Malmgren. Vi gjorde allt vi kunde för att klara oss tillbaka. Vi lät oss inte besegras av oss själva, bara av naturen.

Malmgren Ändå kan det ligga något i vad doktor Amundsen framlade som en hypotes, att ni hade haft bättre chanser att lyckas komma tillbaka levande om inte doktor Amundsen slagit er.

Scott Det kan ingen bestrida som hypotes, men jag bestrider det av min egen praktiska erfarenhet.

Malmgren Ni hade alltså velat komma tillbaka till England slagen av doktor Amundsen?

Scott En god förlorare kan vinna mer än någon vinnare.

Malmgren Det kallar jag sportsmannaanda.

Scott Det är meningen. Det var en sport, ej något annat, en högst fåfång och vanvettig sport, det medges, men en sport, där allt kan övervinnas om man bär sig lika jämt. Endast om man viker för affekter är man en förlorare.

Malmgren Ni var den störste sportsmannen då av oss alla, ty ni var den som förlorade mest. Ni hade fru och barn.

Scott Ni var själv förlovad, doktor Malmgren.

Malmgren Inte officiellt.

Valeria Men desto mera inofficiellt. Det var jag som sände doktor Amundsen i döden för att han skulle rädda Finn Malmgren.

Amundsen Ja, jag lät mig övertalas av en vacker kvinna. Därigenom betalade jag min skuld till er, kapten Scott.

Scott Börja inte nu igen.

Amundsen Ni gav ert liv för mig. Jag gav mitt liv för Finn Malmgren.

Scott Men han dog. Er argumentering håller inte. Den är bara metafysisk.

Valeria Ja, han dog, och det var mitt fel att ni båda dog.

Amundsen Ta inte på er hela mänsklighetens lidanden, Valeria. Era eventuella skuldkänslor vittnar bara om er oskuld.

Malmgren Var och en är skyldig själv för eget öde, vad som än händer en.

Amundsen En annan märklig hypotes. Om ett plan störtar med många oskyldiga ombordvarande, är det då dessa oskyldigas fel att planet störtar?

Malmgren Det är just det jag menar. Ingen kan hållas ansvarig för dessa oskyldigas död, och endast de själva kan bära bördan av sitt öde efter döden.

Scott Det ligger något i det.

Amundsen Och om någon mördas, låt oss ta som exempel Lenins överlagda mord på tsarfamiljen, är det då på tsarfamiljens ansvar efter döden?

Malmgren Naturligtvis är det på Lenins ansvar inför hela evigheten. Men ödet förblir tsarfamiljens, inte Lenins.

Scott Så det är bara sitt öde man är ansvarig för själv, inte skuldfrågan.

Malmgren I den mån man orsakar andras olyckliga öden är man ansvarig och skyldig för dessa, men därav endast ökar man bördan av sitt eget öde, som man icke slipper genom döden, som vi alla här har lyckats inse. Ju oskyldigare man dör, desto lättare blir ens öde efter döden. Men ödet är alltid ens eget, aldrig någon annans.

Scott Doktor Finn Malmgren är en klok man. Vi har mycket att lära oss av honom.

Amundsen Särskilt jag. Med era öden, Scott och Malmgren, överträffade ni alla mina erfarenheter och meriter. Det tackar jag er för.

Scott (ironiskt) Tackar du martyrererna för deras offerdöd? Du hånar oss, Roald. Vi dog för oss själva, inte för er. Det är ju det Finn Malmgren här har visat. Ni kan inte ta åt er våra öden.

Amundsen Men vi kan lära oss något av dem.

Scott Lärde du dig något av mitt? Jag gick åt pipan i min fåfänga heroism. Du gick åt samma pipa med din fåfänga heroism. Om du lärt dig något efter döden är det då för sent.

Amundsen Det är det som är frågan. Det sägs, att det kommer alltid en nästa gång. Den nästa gången kanske vi är klokare.

Scott Nu kommer han med metafysiska påståenden igen.

Amundsen Jag antyder bara möjligheter.

Nobile Vårre är det för oss som blev kvar, som överlevde och som inte lärde oss någonting men bara fick leva kvar i limbot efter våra misslyckanden, genom vår vanära nästan som levande döda.

Scott Men det är tack vare er vi kan mötas så här igen efter döden och resonera igenom saken. Det hade inte gått om ni också hade förolyckats, general Nobile.

Nobile Koordinator för de döda? Deras radiokontakt med verkligheten? Också ett öde! Världen skulle bara skratta åt mig.

Amundsen Ju mer och ju längre man överlever sig själv, general Nobile, desto större ökar ens möjligheter att bli tidlös.

Scott Det skulle jag uppta som en tröst, general Nobile.

Nobile Kanske det. Den klenaste tröst är bättre än ingen.

Amundsen (till Scott) Men var det egentligen du eller dina män som fimpade din expedition?

Scott Det där skulle ni inte ha sagt, doktor Amundsen. Det var ett slag under bältet.

Amundsen Jag är bara nyfiken.

Scott Ni har själv bett om det.

(Scotts fyra kamrater kommer in.)

Taff Evans Det var mitt fel, kapten Scott. Jag tar på mig hela skulden.

Scott Nonsens, Evans.

Evans Jag trodde jag skulle klara det. Jag smugglade mig med i expeditionen. Jag ville inte gå miste om en sådan ära.

Scott Du var en buffel till Muskelberg, Evans, men jag borde ha förstått att sådant sällan hör ihop med en lika högt utvecklad hjärna. Ändå är det absurt att påstå att du sinkade expeditionen.

Evans Jag försökte dölja mina rötsår och komma undan med dem.

Scott Jag vet. Det är över nu.

Evans Vad jag avundas alla er som fick följa honom till det bittra slutet! Den äran kommer jag att avundas er så länge jag får fortsätta spöka här på jorden.

Titus Oates Det var ingen ära, Taff. Det var bara rena korsvägen.

Evans Just därför!

Wilson Men du kom undan, Oates. Vet du att fortfarande ingen har lyckats hitta din döda kropp?

Oates Jag ville ha det så. Det var därför jag lämnade er.

Wilson Det lät på dig då som om du bara skulle gå ut för att pissa.

Oates Ja, i motvind, för motvind var ju det enda vi hade mot slutet. Snö och motvind. Men hellre det än pissa inne i tältet och öka stanken av våra ruttnande kallbrända lemmar.

Bowers Säg som det är, Oates. Du ville inte dö i sällskap. Du ville dö fri.

Oates Jag var den sjukaste av er. Jag kunde inte gå längre. Jag ville inte stå hindrande mellan er och er väg till räddningen.

Wilson Det gick på ett ut ändå, *Oates*. Vi kom inte mycket längre och dog alla ändå.

Oates Men ni hade en god chans. Ni var bara en och en halv mil från närmaste depå.

Scott Det var en och en halv mil för mycket.

Bowers Det var den där norska jäkeln där som drog musten av hela vår expedition.

Scott Anklaga inte doktor *Amundsen*.

Bowers Jag säger bara som det var.

Scott Nej, *Bowers*, det var inte så det var. Visst hade *Amundsens* fräcka tilltag att ta sig före oss till sydpolen en demoraliserande verkan på oss alla, men den enda anledningen till vårt fiasko var våra brittiska skrupler när det gäller hundar. *Amundsen* hade inget emot att slakta och äta hundar när de tog slut, men vi kunde varken slakta eller äta dem. För oss var de människans bästa vän, men för *Amundsen* var de bara arbetsverktyg. Vi kunde lättare äta våra hästar än våra hundar.

Amundsen Glöm inte era maskiner. Jag avrådde er själv från att lita på sådana skrothögar i Antarktis, men ni var envis, kapten *Scott*, och jag fick rätt. När de tog slut, vilket de snart gjorde, blev de bara till skrothögar i snön, medan allt annat, både hästar och hundar, kunde återanvändas.

Bowers Ja, ni norrmän frossade i hundkött och hästkött.

Scott Maskinerna hjälpte oss så länge de kunde, doktor *Amundsen*. Hästarna hjälpte oss också så långt de kunde. Vi gjorde inget fel i att ta med dem. Vårt enda fel var att inte ta med fler hundar, och det underlät vi enbart emedan vi hade skrupler mot att slakta och äta dem som grisar.

Amundsen Ja, ni var dödsdömda brittiska gentlemän.

Nobile Er låga nordiska yrkesavundsjuka får mig att äcklas. Ni bara undviker den enda väsentliga frågan för att i stället småaktigt strida för fåfänga frågor om revir och ära.

Amundsen Vad är då den enda väsentliga frågan?

Nobile Var det värt det? Ni har inte kunnat besvara den tillfredsställande, doktor *Amundsen*, och själv kan jag inte besvara den fastän jag grubblat över den hela mitt liv. Vad säger ni, kapten *Scott*? Var all er möda värd alla era kamraters liv och ert eget?

Scott Jag tackar för frågan och vill gärna besvara den. Ingen av oss här gick väl igenom ett värre lidande för fåfängans skull än mina vänner och jag, som alla förolyckades långsamt mot vår vilja och som kämpade mot omöjliga odds intill slutet. Vi var dödsdömda, vi fem, *Evans*, *Oates*, *Bowers*, doktor *Wilson* och jag, redan när vi tog fotografiet av oss själva vid sydpolen, och det är ett högst melankoliskt fotografi. Ingen av oss ler, och ingen hade anledning att göra det. Från den dagen framåt hade vi bara all anledning att gråta. *Evans* fot var redan förstörd, han var den förste att stryka med och det var oundvikligt, sedan lämnade oss *Oates* då han visste att han omöjligt kunde klara sig och inte ville hindra oss. *Bowers* och *Wilson* dog i mina armar. De avled sakta före mig, och det var oundvikligt. Det enda jag sedan hade kvar att göra var att avsluta loggboken och invänta döden, men jag gjorde det i det bästa tänkbara sällskap. Du och *Bowers*, doktor *Wilson*, var med mig där fastän ni var döda, och det sista jag gjorde var att lägga armarna om er och dra er närmare till mig. Sedan kunde jag inte hejda mina sista tårar. Jag dog stilla gråtande, och tårarna frös på min kind. Det var en värdig död. Vi gjorde så gott vi kunde, och vi gjorde det bästa av saken. Och, general *Nobile*, svaret på er fråga är ja. Allt var värt besväret fastän den enda lönen blev några frusna tårar på min kind. Men för den

enda lönen, för att få känna de sista tårarna, skulle jag gärna ha gått igenom alltsammans igen. Vad säger ni, mina bröder?

Bowers Vi instämmer.

Wilson Det var värt varje ögonblick av hela eländet.

Finn Malmgren Jag är beredd att hålla med er. Ni var oskyldig, general Nobile.

Amundsen Majoriteten tycks vara benägen att svara positivt på er fråga, general Nobile. Jag hoppas ni finner svaret tillfredsställande.

Nobile Jag önskar att jag kunde göra det. Ingenjör Andrée, är ni där? Instämmer ni också?

Andrée Med hela mitt hjärta.

Nobile Det skulle betyda att fåfängan är värd att offra allt för inklusive själva livet.

Amundsen Det är bara fåfängan som ger mening åt livet.

Valeria Kärleken då? Är det värt att offra den också?

Nobile Där har vi kruxet. Alla kvinnor skulle säga nej. Livet självt skulle säga nej.

Amundsen Alltså kan vi aldrig komma överens.

Nobile Det ser illa ut.

Amundsen Ni får fortsätta grubbla, general.

Nobile Jag hoppas ni fortsätter att hjälpa mig.

Scott När som helst, general. Vi finns alltid här.

Nobile Ja, spökerna dör aldrig. Tack, mina vänner.

(tar broderligt hand om dem. De går alla ut tillsammans i harmonisk försoning och förening.)

Verona, Palmsöndag 2004.

P.S.

Umberto Nobiles nordpolsexpedition i luftskepp 1928 havererade norr om Spetsbergen efter överflygning av nordpolen den 24 maj. I stort sett allt som kunde haverera havererade: radion, den ena undsättningsexpeditionen efter den andra, Amundsen själv, och endast fem av expeditionens sexton deltagare överlevde. Dessutom omkom sex i undsättningsexpeditionerna. Endast en polarexpedition har haft ett värre öde, och det var Scotts expedition mot sydpolen 1910, där kärntruppens samtliga fem deltagare omkom. Umberto Nobile själv avled först 1978, 50 år efter sin sista expedition, 93 år gammal.